

Muzykoterapia specjalna we wspomaganiu rozwoju dziecka

Muzykoterapia stanowi najstarszą i najbardziej rozwiniętą formę terapii poprzez sztukę. Związek między muzyką a medycyną sięga początków historii ludzkości. Leczenie muzyką znane było już w starożytnym Egipcie, Grecji i Rzymie.

Jest to proces wykorzystywania muzyki i dźwięku do poprawy zdrowia fizycznego i psychicznego człowieka. Elementy odróżniające muzykoterapię od edukacji muzycznej to: obecność i zaangażowanie wyszkolonego muzykoterapeuty, proces leczenia, wykorzystywanie muzyki w procesie leczenia¹.

Nie ulega wątpliwości, że siła oddziaływania muzyki jest tak wielka, ponieważ znaczna część reagowania przy jej odbiorze dokonuje się tuż na granicy podświadomości.

Muzykoterapia jest formą interwencji ukierunkowaną na osiągnięcie zaplanowanego niemuzycznego efektu w dziedzinie zdrowia, edukacji czy funkcjonowania społecznego. Stanowi ona element szerszego planu leczenia lub usprawniania pacjenta, tworzonego razem z innymi terapeutami, nauczycielami, lekarzami. Jest narzędziem w rehabilitacji, a także w procesie wspierania rozwoju dziecka.

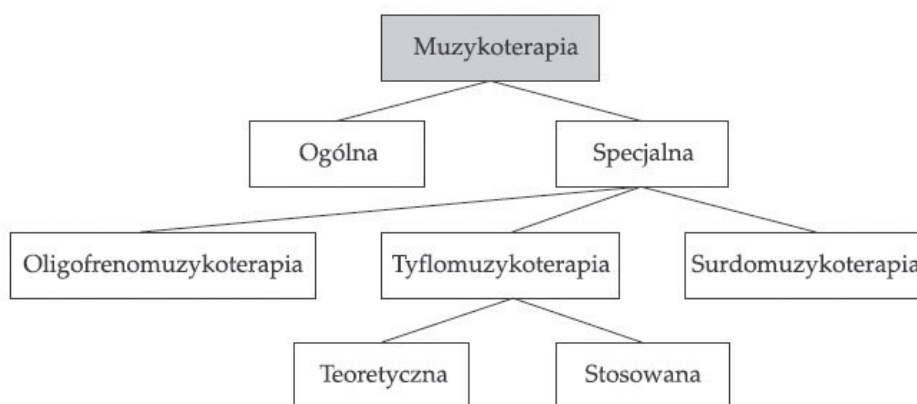
Muzyka pełni nieocenioną rolę w życiu osób niepełnosprawnych. Świat muzyki wnosi radość, kształtuje smak życia, dodaje siły i wiary w przyszłość, jest źródłem głębokich przeżyć estetycznych i emocjonalnych. Niejednokrotnie uczucia negatywne znajdują w muzyce swój katalizator, a pozytywne są intensyfikowane. Dla osób niewidomych oraz ociemniałych muzyka jest szczególnym darem, jest jedyną w pełni dostępną sztuką piękną.

Celami muzykoterapii w pracy z dziećmi z niepełnosprawnością są: dostarczanie stymulacji sensorycznej, wzrost samoświadomości, rozwijanie świadomości otoczenia, świadomości braku dźwięku, wzrost czasu uwagi, wzrost dokładności umiejętności motorycznych, poprawa społecznych interakcji, dostarczenie środków emocjonalnej ekspresji, rozwijanie języka i pojęć².

Ważnym w muzykoterapii specjalnej jest to, że muzyka nie wymaga od odbiorców profesjonalnego przygotowania czy określonych predyspozycji intelektualnych, motorycznych, wzrokowych. Posługuje się niewerbalną ekspresją i komunikacją. Umożliwia dostosowywanie rytmu, melodii, tempa, głośności, wysokości dźwięku do behawioralnego, fizycznego, emocjonalnego, umysłowego i społecznego stanu pacjenta. Pozwala na przyjęcie postawy receptywnej (odbiór muzyki) oraz aktywnej (np. improwizacje muzyczne)³.

Warto zaznaczyć, że terapeutyczne oddziaływanie muzyką jest możliwe bez szczególnych nakładów finansowych.

Rysunek poniżej przedstawia tyflomuzykoterapię w systemie nauk.

Źródło: P. Cylulko, *Tyflomuzykoterapia dzieci: teoria i praktyka muzykoterapii dzieci z niepełnosprawnością wzrokową*, Wrocław 2004, s. 92.

1. Kennelly, J., Brien-Elliott, K. (2001). The role of music therapy in paediatric rehabilitation. *Paediatric Rehabilitation*, 4(3), 137–143.

2. Cormier, L. (1982). *Music therapy for handicapped children: Deaf and blind*. Washington, D.C.: National Association for Music Therapy.

3. Wigram, T., Nygaard Pedersen, I., Bonde, L.O. (2002). *A comprehensive guide to music therapy: theory, clinical practice, research and training*. London: Jessica Kingsley Publishers.

Tyflomuzykoterapia, czyli terapia muzyką osób z dysfunkcją wzroku, jest stosunkowo nową dziedziną naukową, poczynając od samej nazwy, poprzez jej funkcje, cele, środki oddziaływania, aż po rolę ukierunkowującą i koordynującą całość działań terapeutycznych. Problematyka tyflomuzykoterapii obejmuje terapię muzyczną dzieci, młodzieży i osób dorosłych, zarówno niewidomych, ociemniałych, szcążkowo widzących, jak i słabowidzących (również z dodatkowymi niepełnosprawnościami i deficytami rozwojowymi).

Muzykoterapia może być indywidualna i grupowa (wówczas wybierając uczestników grupy, należy kierować się wiekiem, płcią, kulturą muzyczną, wykształceniem, zainteresowaniami muzycznymi czy wreszcie rodzajem zaburzenia).

Przy opracowaniu techniki muzykoterapii określamy: częstotliwość jej stosowania, czas trwania jednego seansu oraz całego cyklu terapeutycznego, materiał muzyczny mogący spełniać funkcję terapeutyczną w odniesieniu do określonych rodzajów zaburzeń.

Czym jest muzyka dla osoby niewidomej? Oto fragment pamiętnika osoby, która utraciła wzrok, Ireny Łowińskiej: „[...] Dźwięki mają dla mnie konkretną, zdecydowaną barwę. Skrzypce są srebrzyste. Trąbka ma też odcień srebrzysty. Ale wpadający w seledyn, jak gdyby księżycowy. Wiolonczela ma bardzo ładny czerwony kolor. Fortepian – zielone kulki widzę, to różne zielenie – od ciemnych do najjaśniejszych. Organy... organy są bardziej zielone. Bardzo piękny kolor, soczysty taki, jak gdyby zielona woda się poruszała. Jak słucham organów, to mam wrażenie, jak gdybym oglądała bardzo kolorowy świat, ale zanurzony w zielonkawą mgłę. [...] Tonacje molowe są w różnych odcieniach niebieskich. A durowe – w czerwonych i różowych. Chór czterogłosowy kojarzy mi się z górami. Sopran to śnieżne szczyty. Alty – wysokie jodły. Tenory to hale. A basy – rozległe podnóże gór. Śpiewy gregoriańskie utożsamiam z drobniutko falującym morzem. [...] czarna jest po prostu cisza. Pauza. I to jest bardzo ładne.”

Osoby niewidome są twórcami zespołów instrumentalnych, które z dumą nazywają „orkiestrą”. Zamieniają się w kompozytorów, solistów, śpiewaków, prezenterów radiowych. Tego typu ćwiczenia nie tylko kształtują wyobraźnię dźwiękową, ale przede wszystkim rozwijają umiejętności społeczne, pomagają w nawiązywaniu relacji. Odważnie wyrażają siebie i uczą się przyjmować inność drugiego człowieka. Gra na instrumentach pomaga osobom niewidomym w usprawnianiu motoryki małej.⁴

4. <https://www.laski.edu.pl/pl/laski-muzykoterapia>

Terapia z wykorzystaniem muzyki wpływa także pozytywnie na rozwój dzieci z wadami słuchu. Przyczynia się do poprawy ich mowy oraz relacji społecznych. Osoby niesłyszące i niedosłyszące, wbrew częstemu przekonaniu, słyszą muzykę, a otaczające je dźwięki odbierają poprzez pozostałe zmysły.

Dzieci z głębokimi wadami słuchu mogą poznać muzykę, na przykład widząc źródło dźwięków, czyli instrumenty. Poza tym w **surdomuzykoterapii** często używa się instrumentów perkusyjnych, bębnów, brzęczących dzwonków i innych instrumentów, które wyraźnie drgają. Dzieci mogą ich dotknąć i poczuć te wibracje.

Często wykorzystywanym elementem muzycznym w tego typu zajęciach jest rytm. Dzieci wspólnie z terapeutami grają na instrumentach i swoich ciałach - klaszcząc, tupiąc czy kołysząc się do muzyki. Wspólnie też śpiewają i rytmizują słowa piosenek.

Surdomuzykoterapia nie tylko dostarcza nowych bodźców i przeżyć dźwiękowych, ale i wpływa na rozwój mowy oraz relacje społeczne. Największym problemem, z jakim borykają się dzieci z wadami słuchu to problemy z mową. Ponieważ nie słyszą siebie ani innych, mowa rozwija się u nich wolniej, a często także nieprawidłowo. Dlatego podczas tego typu zajęć zachęca się niedosłyszące dzieci na przykład do swobodnego wokalizowania.

Tego typu ćwiczenia improwizacyjne mogą się przyczynić do rozwoju prawidłowej mowy. Ponadto sam nasz język ma naturalną melodykę i rytmikę. Dzięki piosenkom dzieci uczą się naturalnej melodyki mowy, a tym samym wzbogacają swoje słownictwo.⁵

Pamiętajmy, że otwarcie i zamknięcie dnia utworami o działaniu terapeutycznym stanowi doskonałą profilaktykę psychosomatyczną. Pomaga w łatwiejszym znoszeniu wszelkiego rodzaju obciążeń, zwłaszcza stresu o szkodliwej intensywności, mobilizuje do pracy, a jednocześnie łagodzi zmęczenie nawet najtrudniejszymi obowiązkami. Także w ciągu dnia w zdrowej diecie obok jabłka powinna znaleźć się chwila czasu na posłuchanie muzyki klasycznej. Kto przez kilka dni spróbuje, ten zauważy różnicę.

Muzykoterapia nie jest dodatkiem do innych form leczenia i opieki nad pacjentem, mieszkańcem DPS czy wychowankiem. To element podstawowy, który na stałe powinien zostać wprowadzony w codzienność fachowego pomagania. Proporcja kosztów tej terapii do oczekiwanych korzyści zdrowotnych naszych podopiecznych jest wręcz rewelacyjna.

5. <https://wiadomosci.onet.pl/slask/terapeutka-muzyka-dobrze-wplywa-na-rozwoj-dzieci-z-wadami-sluchu/013qz3d>